

ВСТАНОВЛЕННЯ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН З МОЛОДДЮ РІЗНОГО ВІКУ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я ПІДЛІТКІВ

У статті розкрито актуальні питання формування соціального здоров'я учнів основної школи. Особливу увагу приділено питанням взаємодії підлітків з однолітками та більш дорослою молоддю в межах селища або міста. Розкрито окремі питання в контексті запобігання встановленню підлітками відносин з неблагополучними компаніями.

Ключові слова: соціальне здоров'я, підлітки, міжособистісні відносини, загальноосвітні навчальні заклади.

Серед багатьох актуальних проблем сьогодення особливого значення набувають питання соціального здоров'я сучасних підлітків. На сьогодні перед ними виникає безліч спокус, перед якими досить часто важко встояти. Віковий період, що характеризується прагненням особистості до встановлення міжособистісних відносин зі своїми однолітками та молоддю різного віку може стати вкрай небезпечним для окремих підлітків. Саме тому питання встановлення міжособистісних відносин підлітків зі школярами та більш дорослою молоддю (студентами) набуває особливої актуальності у контексті уникнення небажаних компаній, які можуть зашкодити особистості.

Незважаючи на те, що нині проблемі соціального здоров'я приділяється все більше уваги з боку вітчизняних і зарубіжних учених (серед яких Т. Васильєва, В. Гатило, Л. Горяна, С. Кириленко, В. Колесов, Л. Колпіна, А. Мишин, В. М'яких, Г. Нікіфоров, Е. Приступа, Т. Сергєєва, С. Свириденко, В. Сухоруков та інших досі залишаються недостатньо розкритими окремі аспекти соціального здоров'я підлітків.

Мета статті – розкрити проблеми встановлення підлітками міжособистісних відносин з молоддю різного віку зі спрямованістю на збереження та підвищення рівня власного соціального здоров'я.

У нашому розумінні соціальне здоров'я підлітка розкривається через сукупність структурних компонентів (готовність до повної реалізації себе у суспільстві, спроможність до взаємодії з мікро-, мезо- та макросередовищем, наявність соціальної та правової відповідальності, а також спрямованість на розкриття власного потенціалу в усіх сферах соціального середовища) та змістовні складові, які розкривають кожний із вищезазначених структурних компонентів.

Здатність підлітка встановлювати міжособистісні відносини з учнями різного віку в межах селища та міста, на наш погляд, можна вважати однією з вкрай важливих змістовних складових (спроможність до взаємодії з мікро-, мезо- та макросередовищем) соціального здоров'я підлітка. На рисунку видно, що зазначена змістовна складова соціального здоров'я підлітка передбачає спроможність учня до встановлення сприятливих відносин зі старшими товаришами, не піддаючись при цьому вмовлянням спробувати палити, вживати алкогольні напої та наркотики; здатність підлітка обра-

ти оточення (друзів, співрозмовників), уникаючи неформатних компаній (готи, емо, скінхеди та ін.); розширення меж спілкування з молоддю (збільшення кола друзів, приятелів), не порушуючи власного світогляду в бік розбещеності, озлоблення, превалювання матеріальних цінностей тощо.

Як зазначалось вище, встановлення підлітком особистісних контактів з молоддю різного віку є достатньо значущою складовою й відповідно одним із важливих показників його соціального здоров'я, оскільки саме такі відносини побудовані на основі порозуміння, знаходження спільних інтересів, спрямувань тощо сприятимуть формуванню готовності підлітка до дорослого суспільного життя. Більше можливостей стосовно встановлення міжособистісних контактів у підлітків, які мешкають в містах, особливо в обласних центрах та мегаполісах. Важко не погодитись з вітчизняним науковцем С. Харченко, який зазначає, що найважливішою характеристикою міського стилю життя є наявність широких кіл ділового міжособистісного спілкування. На думку вченого, молодь є найбільш активною й мобільною групою суспільства і тому інтенсивність такого спілкування в молодих людей значно вища, ніж у представників інших соціальних груп [1, с. 36].

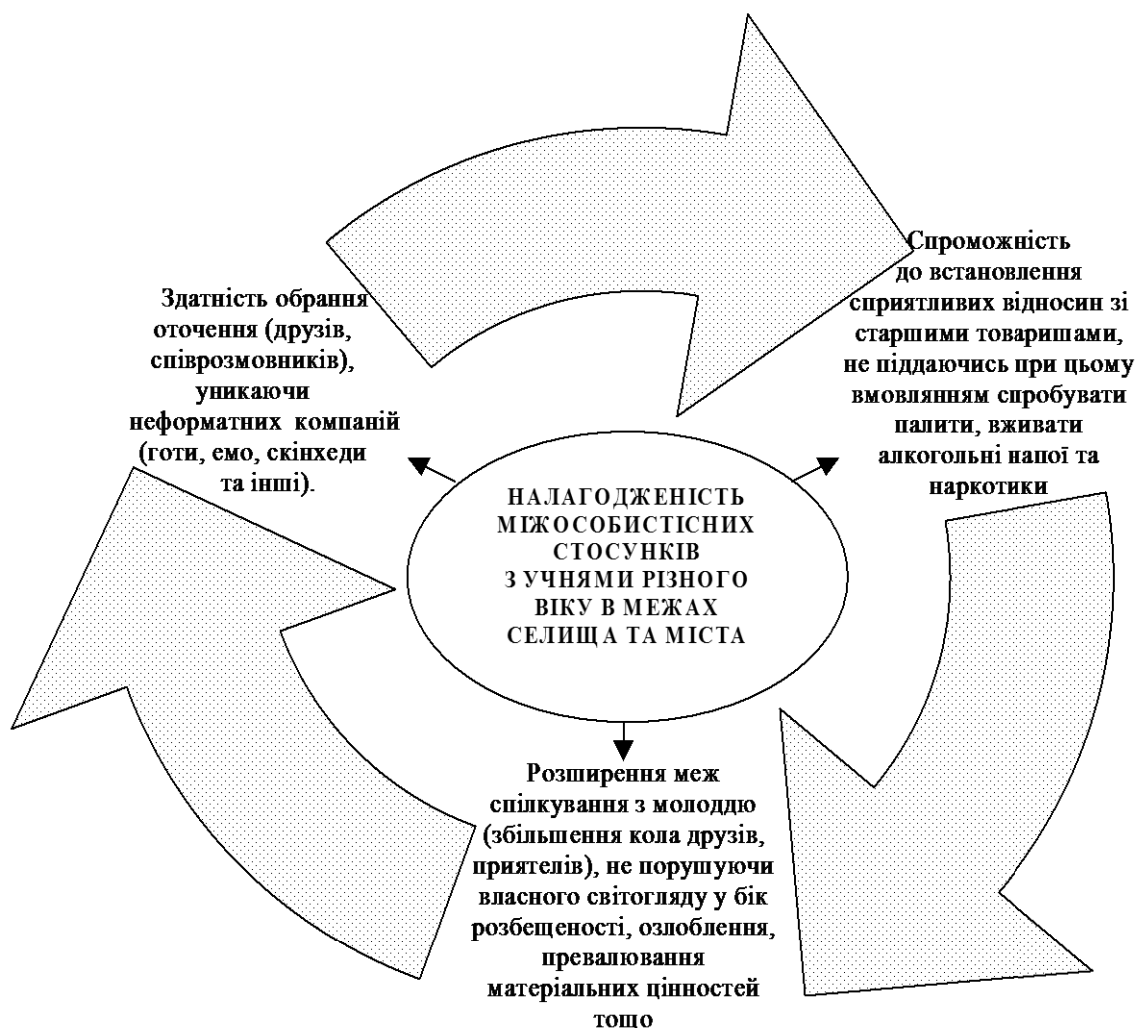

Рис. Змістовна складова соціального здоров'я підлітка

Разом з тим, прагнучи до встановлення міжособистісних відносин з однолітками та більш дорослими представниками учнівської молоді, слід бути дуже уважним, щоб уникнути небажаних наслідків, оскільки поряд з розширеними можливостями спілкування відповідно збільшується й ризик потрапити в неблагополучні компанії. Таким чином, при побудові відносин важливо не потрапити до деструктивних компаній.

Це вкрай важливо, оскільки саме підлітковий вік характеризується тим, що учень, прагнучи встановлювати відносини з однолітками чи старшими учнями, переймає в них не тільки гарне, а й погане. Саме спілкуючись з однолітками, підліток отримує необхідні знання про життя. Як правило, друзі підлітка бувають для нього “найрозумнішими”. Іншими словами, у нього з’являється взірець, котрий орієнтує і спрямовує його поведінку [2, с. 81–82]. Таким чином, в цьому віці учні дуже легко долучаються до шкідливих звичок. Крім того, як зазначає В. Березутський та А. Москвич, однією з причин вживання молоддю наркотичних речовин можна вважати їх спрямування “спробувати все у цьому житті”, а також у соціальному середовищі, у якому протікає життя молоді [3, с. 110].

На жаль, на сьогодні наша країна є лідером стосовно розповсюдження шкідливих звичок серед дітей і підлітків. Так, останніми роками Україна посідає перше місце в Європі за вживанням алкогольних напоїв дітьми й учнівською молоддю. Аналіз статистичних даних і результати ряду досліджень також свідчать про те, що вік дітей, які починають палити, вживати алкогольні, наркотичні речовини, зменшується [4, с. 4].

На сьогодні, згідно з дослідженнями вітчизняних учених, досвід вживання марихуани або гашишу у своєму житті мали 16% учнівської молоді віком 15–17 років (24% – серед хлопців, 9% – серед дівчат) [5, с. 10]. Вітчизняна вчена В. Звєкова, зазначаючи про те, що сьогодні набуває значущості проблема збереження дітей від наркоманії, алкоголізму, девіантної поведінки, наголошує на необхідності забезпечення здоров’яощадного дозвілля школярів [6, с. 3]. Цілком підтримуючи думку В. Звєкової, зауважимо, що в зазначеному контексті важливо також, щоб сучасний підліток, навчаючись у школі, був добре поінформований у контексті встановлення сприятливих відносин з однолітками та старшими учнями, не піддаючись при цьому вмовлянням спробувати палити, вживати алкогольні напої та наркотики.

Не менш важливою проблемою сьогодення, на наш погляд, можна вважати молодіжні субкультури, які мають тенденцію до розширення їх різновидів. Молодіжні субкультури виникли у ХХ ст. як протест проти цінностей суспільства [7]. Існує думка, що субкультура – це спільнота людей, переконання яких, погляди на життя та поведінка відмінні від загальноприйнятих, або просто приховані від широкої публіки [8]. Цілком поділяємо думку автора монографії “Соціалізація дітей та молоді в процесі соціально-педагогічної діяльності: теорія і практика” С. Харченка, який зазначає, що сьогодні визначальною характеристикою молодіжної субкультури

тури є феномен суб'єктивної розмитості, невизначеності, відчуження від основних нормативних цінностей [1, с. 24].

Звичайно, досить важко вважати вступ до субкультур нормою, незважаючи на те, що сама молодь, яка належить до тієї чи іншої субкультури, вважає себе цілком нормальною особистістю. Так, наприклад, для готів нормою вважається романтично-депресивний погляд на життя, який відображається в поведінці замкнутістю, меланхолією, підвищеною вразливістю тощо [7]. Між тим, подібні погляди навряд чи можна вважати близькими до норми стосовно суспільства в цілому.

Особливо часто вступ до субкультур відбувається у підлітковому віці, коли люди більш схильні до зміни світогляду. Духовна спустошеність, а також відсутність певної віри або ідеї, наявність конфліктів спонукає молодих людей до пошуку нового мікросередовища, у якому вони, виражаючи протест суспільству, знаходять своє місце. Найбільш прихованою загрозою, на наш погляд, можна вважати компанії, які, на перший погляд, не відрізняються кольором одягу (як, наприклад, готи), не пропонують одразу алкогольні напої, або наркотики, а навпаки поводяться, не відрізняючись від інших. Між тим, окремі компанії можуть лише згодом виявлятися через озлобленість до людей або жорстокість до тварин, схильність до крадіжок, аморальної поведінки (наприклад, образи, знущання та навіть насилля), превалювання матеріальних цінностей тощо. Такі компанії є особливо загрозливими, оскільки не одразу демонструють свої вади, й підліток до часу їх прояву може вже потоваришувати з її представниками. На жаль, авторитет окремих (частіше дорослих школярів) може стати вагомим за здоровий глузд.

Отже, з вищезазначеного можна зробити **висновки**, що здатність молоді людини встановлювати міжособистісні відносини з учнями різного віку в межах селища та міста без шкоди для себе є однією з важливих змістовних складових соціального здоров'я підлітка, оскільки таким чином, поперше, учень зможе запобігти багатьом негараздам у власному житті, в тому числі долучення до вживання алкогольних напоїв, паління чи навіть наркотичних речовин, уникати потрапляння у різноманітні деструктивні компанії взагалі, секти та субкультури зокрема, по-друге, сприяти підвищенню рівня власного соціального здоров'я за рахунок нових знайомств з молоддю, що має подібні інтереси, прагнення всебічного вдосконалення, спрямованість на покращення життя в країні тощо.

У подальшому планується присвятити увагу питанням правової відповідальності підлітків як важливої змістовної складової соціального здоров'я підлітків.

Список використаної літератури

1. Харченко С.Я. Соціалізація дітей та молоді в процесі соціально-педагогічної діяльності: теорія і практика : монографія / С.Я. Харченко. – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 320 с.
2. Гражданкина Л.В. Психолого-педагогические подходы к воспитательной работе с подростками в современной школе / Л.В. Гражданкина // Ученые записки Педа-

гогического института СГУ им. Н.Г. Чернышевского. Серия: Психология. Педагогика. – 2010. – № 1. – Т. 3. – С. 80–84.

3. Березутский В.Б. Социальное здоровье молодежи в региональном измерении / В.Б. Березутский, А.С. Москвич // Власть и управление на Востоке России. – 2007. – № 3 (40). – С. 105–112.

4. Страшко С.В. Шляхи впровадження галузевого стандарту вищої освіти бакалавра за спеціальністю “Валеологія” / С.В. Страшко, Л.А. Животовська // Основи здоров'я та фізична культура. – 2007. – № 4. – С. 4–8.

5. Стан та чинники здоров'я українських підлітків : монографія / О.М. Балакірева, Т.В. Бондар, О.Р. Артюх та ін. ; наук. ред. О.М. Балакірева. – К. : ЮНІСЕФ : Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка. – К. : К.І.С., 2011. – 172 с.

6. Звєкова В.К. Підготовка майбутніх учителів до організації здоров'язберігаючого дозвілля школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / В.К. Звєкова. – К., 2009. – 19 с.

7. Пахомов Д.В. ОВЦО МП. Молодежные субкультуры [Электронный ресурс] / Д.В. Пахомов. – Режим доступа: <http://saint-nikolay.mk.ua/youth-scool-missionary/690-2011-03-16-15-46-14> (01.10.2011).

8. Субкультуры, или Кто во что горазд [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.sub-culture.ru/index.php> (01.10.2011).

Бабич В.И. Установление межличностных отношений с молодежью различного возраста как важная составляющая социального здоровья подростков

В статье раскрываются актуальные вопросы формирования социального здоровья учащихся основной школы. Особое внимание уделяется вопросам взаимодействия подростков со сверстниками и более старшей молодежью. Приводятся отдельные вопросы в контексте предупреждения установления подростками отношений с неблагоприятными компаниями.

Ключевые слова: социальное здоровье, подростки, межличностные отношения, общеобразовательные учебные заведения.

Babich V. Establishment of interpersonality relationships with the young people of different age as important component of social health of teenagers

The pressing questions of forming of social health of student basic school open up in the article. The special attention is spared the questions of co-operation of teenagers with coevals and elder young people. Separate questions are brought in the context of warning of establishment of mutual relations teenagers with unfavorable companies.

Key words: social health, teenagers, interpersonality relationships, middling educational establishments.